

Lackner Kristóf tézisének címlapja, Padova, 1595.

SOPRONI ARCOK

GIMESI SZABOLCS | Egy korszak lezárult...
Interjú Kárpáti Lászlóval

2011. szeptember 28-án este az Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Karának aulájában bensőséges hangú rendezvényen köszöntötték az egyetem, valamint a Fertőtáj Világörökség Egyesület vezetői a közelmúltban nyugdíjba vonult dr. Kárpáti Lászlót, aki központi alakja volt a Fertő Tavi Nemzeti Park létrehozásának és működtetésének. Ez alkalomból e sorok íróját érte az a megtiszteltetés, hogy elbeszélgessen dr. Kárpáti Lászlóval a már történelminek nevezhető időkről, úgy is, mint a nemzeti park első négy évében volt munkatársa. E beszélgetés részleteit olvashatja alább a kedves Olvasó.

Gimesi Szabolcs: Itt a Dunántúl nyugati szegélyén a múlt század végén létrejött egy olyan természetvédelmi projekt, amilyen a Dunántúlon még nem volt, s aminek létrehozásában meghatározó szerepet játszott dr. Kárpáti László. Vajon

mi indította arra, hogy gyermekkorától érdeklődjön az erdők, a természet iránt, mely érdeklődés aztán szinte egyenesen vezetett az egyetem erdőmérnöki karáig?

Kárpáti László: Apám kémia-biológia szakos tanár volt. Hatására engem is nagyon érdekeltek a madarak, a növények, faltam Fekete István könyveit. Már a gimnáziumba is úgy mentem, hogy erdőmérnök leszek. Életem meghatározó élménye volt az, amikor 1967-ben előfelvételiként bekerültem az Erdészeti és Faipari Egyetemre erdőmérnök hallgatónak. Itt voltunk diákok a Fertő és a gyönyörű soproni erdők közvetlen közelében, persze a határsáv akkoriban megakadályozta, hogy a Ferenc-forráson túlmenjünk, vagy hogy csak úgy meglátogassuk a Fertő vagy a Dudlesz-erdő területeit. Az Erdővédelmi Tanszék tudományos diákkörében tevékenykedtem, amelyet Igmándy Zoltán professzor vezetett. Ő igazolta a rendőrségnek, hogy tudományos munkát végzünk, ezért kaptunk engedélyt arra, hogy bejuthassunk elzárt területekre is. A Fertőn addig madártani megfigyelés nem folyt, így a tó keleti partjának ökológiájáról semmilyen ismerettel nem rendelkezünk. Nem tudtuk például, hogy az osztrák Seewinkel (Fertőzug) déli része átnyúlik a magyar oldalra is. Amikor megkaptuk az engedélyt, Faludi József barátommal – aki halakkal foglalkozott – a halászok mellé csapódva elkezdtük járni a Fertőt.

A diplomamunkámat még a Szárhalmi-erdő madárvilágáról írtam, mivel akkor még nem volt állandó belépőm a Fertőre, de amikor néhány év múlva már végzett erdőmérnökként visszakérültem az Erdővédelmi Tanszékre, tudományos ösztöndíjasként egyik feladatomban a Fertőre vonatkozó ún. diszciplináris munka megszervezése volt. Lelkes diákköri munkával madármegfigyelő-tornyokat építettünk, részt vettünk a vízivad-számlálásban, gyűrűző táborokat szerveztünk, egyszóval megindítottuk a fertői madártani kutatásokat. Tűzokkal például abban az időben Faragó Sándor, az Egyetem jelenlegi rektora foglalkozott, de sok más, ma már neves kutató is megfordult közöttünk. Ebben az időszakban sok száz fiatal ismerkedhetett meg a Fertő madárvilágával itthon és Ausztriában is. 1976-ban megalakult a Nyugat-Dunántúli Természetvédelmi Felügyelőség Csapody István és Tóth Ferenc munkatársakkal, ennek eredményeként 1976-ban a Hanságban, 1977-ben a Fertőn és a Soproni-hegységben jött létre tájvédelmi körzet. 1976-ban Rakonczay Zoltán, az Országos Természetvédelmi Hivatal vezetője, Csapody István és Tóth Ferenc társaságában találkoztam itt Sopronban osztrák természetvédőkkel, köztük Eberhard Stüberl professzorral Salzburgból, az Osztrák Természetvédelmi Szövetség elnökével, Rudolf Triebel ornitológussal és másokkal. Velük jártuk be a Fertő magyar oldalát motorcsónakkal. Viszonzásként az Osztrák Természetvédelmi Szövetség 1978-ban meghívott bennünket nagymartoni (Mattersburg) konferenciájára. Én ekkor jártam először „Nyugaton”. Megismertem a Seewinkelt, az egykori Sopron és Moson megyei településeket és Kismartont. Ezt követte a nagymartoni konferencia, ahol a tartomány vezetői is jelen voltak, Theodor Kéry és Hans Sipőcz. Festetics Antal professzor tartott osztrák részről előadást „Közös nemzeti parkunk, a Fertő” címmel. Magyar részről Csapody István mutatta be a Fertő-tó Tájvédelmi Körzetet. Az osztrák természetvédők elfogadtak egy nyilatkozatot, melynek értelmében közös nemzeti

parkot kell létrehozni a Fertőn. Erről idehaza nem nagyon lehetett hallani, nem volt publikus ez a közös terv, sőt épp akkoriban szűnt meg a magyar természetvédelmi szervezet önállósága. A hivatalos vélemény az volt, hogy Magyarországnak elég három nemzeti park, a Hortobágy, a Kiskunság és a Bükk, és a Dunántúlon egyáltalán nem terveztek sehol nemzeti parkot. Emiatt aztán problémáink is adódtak abból, hogy osztrák kollégákkal egyezkedünk és tartunk fenn kapcsolatot – én például rendőrségi megfigyelés alatt álltam emiatt.

Ennek ellenére a kapcsolatok tovább éltek, évente kaptunk engedélyt arra, hogy részt vegyünk az illmitzi szakmai rendezvényeken, ahol tudományos előadásokat tartottunk. A város ugyan igényelte az osztrák kapcsolatokat, de azért ez nem volt ilyen egyszerű, talán néha kicsit veszélyes is volt politikailag. Sopronon és környékén kívül az országban az emberek nem nagyon tudtak a Fertőről. Fogalmuk sem volt arról, hogy a Kis-Balatonnál tizenkétszer nagyobb nádas terület van a Fertő körül, hatalmas vízi világgal, még a Trianon után itt maradt területen is. Szerencsére az érintett szervezetek, például a Nyugat-Dunántúli Intéző Bizottság, a Vitorlás Szövetség, a Hidrológiai Társulat, valamint a tudományos kutatók felszínen tartották a kérdéseket. Segített még a Határőrség is, amely elnézőbb volt, mint máshol, lehetővé tette például a soproniaknak a fertői tartózkodást – no, persze módjával. Amikor 1988-ban megalakult a Németh-kormány, Maróthy László lett az első környezetvédelmi miniszter, és ugyan akkor épült a bős-nagymarosi vízlépcső, az osztrákok iránt nyitottabbak lettek. Újra felmerült, hogy mégiscsak szükség lenne az osztrák–magyar természetvédelmi együttműködésre a Fertő területén. 1988-ban kaptam meg a feladatot, hogy készítsek egy tanulmányt Maróthy számára, mivel az osztrák környezetvédelmi miniszterrel fog tárgyalni. Csapody Istvánnal közösen készítettünk tanulmányt a nemzeti park koncepciójáról, és ezt vitte Maróthy Ausztriába. Az év augusztusában egy hajón találkoztak a miniszterek a Fertőn, ahol kinyilvánították szándékukat a közös nemzeti park létrehozására. Ettől kezdve felgyorsultak az események, mint ahogy történelmi, politikai dimenzióban is, és ez a hatalmas áradat hozta létre a Fertő Tavi Nemzeti Parkot is, aminek aztán én lettem az első igazgatója.

Azért ez nem volt ilyen egyszerű, hiszen addig a Fertő élővilága a műszaki zár mögött érintetlenül, zavartalanul létezett. Amikor lehetőség nyílt a terület látogatására, fontossá vált, hogy a betóduló turisták tönkre ne tegyék azt. Mindenképpen szükség volt egy szervezetre, amely biztosíthatta a terület védelmét. Azt gondolom, hogy személyes érdemed, hogy érzékelted azt a taktikai pillanatot, amikor a magyar természetvédelem lépéskényszerbe került a terület védelmére. Emlékeim szerint nagyon céltudatosan törekedtél a nemzeti park megvalósítására, a természet védelmére.

Először is a két miniszter létrehozott egy szakértői bizottságot. Az osztrákoknak az volt az alapállása, hogy az osztrák állam csak akkor fogja finanszírozni az ügyet, ha a nemzeti park az YUCN (Nemzetközi Természetvédelmi Szövetség) elvei szerint alakul meg, az előírások szerinti zónákkal (natúr-zóna, védőzóna, idegenforgalmi zóna). Ilyen feltétel az addigi magyar nemzeti parkoknál nem

volt. A Fertő lett az egyetlen olyan terület, ahol ez meglelt, elsősorban az osztrák szakértőknek köszönhetően. A magyar terület zónahatárait 1988 augusztusában, egy szombat délután én rajzoltam be egy vízügyi térképre Haraszthy László osztályvezető asztalán a minisztériumban egy piros ceruzával.

Ebben segített az a hallatlan terepismeret, amivel rendelkeztl.

Igen. 1981-ben doktoráltam a fertő madárvilágából a szegedi egyetemen, és ez alkalmából összeszámoltam a madarásznaplóm alapján, hogy hány napot töltöttem csónakban a Fertőn: 300 körüli szám jött ki. A halászok engem fertői embernek tartottak, olyanak, aki jól ismeri a területet. Erre az ismeretre építettük a szabályozási terveket, a fejlesztési elképzeléseket, melyeket az osztrákok is elfogadtak. A központi kérdés akkoriban az volt, hogy a határőrség háttérbe szorulásával biztosítani kellett, hogy a védelem – bár más céllal, más alapokon – de megmaradjon. Először is ki kellett képezni a védelmi személyzetet, mivel addig a Fertőn mindössze két természetvédelmi őr tevékenykedett, és ennek a többszörösére volt szükség. A fiataloknak azonban nem volt terepismeretük és az egyébként szükséges ismereteik sem voltak túl alaposak. További gond volt az is, hogy a vadgazdálkodás három vadásztársaság kezében volt, akik olasz vendégvadászokkal vadásztattak, s ők válogatás nélkül lőttek a védett madarakra. Ezt nem túrtuk, őrünk igyekeztek az ellenőrzésük alá vonni ezt a tevékenységet is. Az őrszolgálat megszervezése főleg Reischl Gábor, jelenlegi igazgató nevéhez fűződik.

Ehhez tudni kell azt is, hogy akkoriban a Fertő területe a Vízügyi Igazgatóság kezelésében volt, ezért a természetvédelmi hatósági tevékenységben is inkább a vízügyi szempontok érvényesültek. Az őrszemélyzet gondolkodásmódját is át kellett formálni az új védelmi szempontok szerint.

Abban az időben nagyságrendekkel megnöttek a védett területek, de nagy hiányosságok mutatkoztak a természetvédelmi őrzés tekintetében. A tájvédelmi körzeteknek nem voltak központjai, az őrknek nem voltak megfelelő eszközeik, járműveik. A szükséges feltételeket végül is 1991-ben sikerült kialakítani. A másik fontos dolog az Európai Unió Lengyelország és Magyarország környezetvédelmének segítésére induló programja volt (PHARE), amely jelentős pályázati pénzt biztosított számunkra. Magyarországon elsőként mi nyertünk ilyen pályázaton, összesen 1,4 millió ECU-t.

A Fertő-Hanság Nemzeti Park ünnepélyes megnyitása (1994)
Balról jobbra: Boross Péter magyar miniszterelnök, Franz Vranitzky osztrák kancellár,
Kárpáti László magyar NP igazgató, Kurt Kirchberger osztrák NP igazgató

Ez mintegy 140 millió forintot jelentett, amit 1991 és 1993 között kellett felhasználni. Volt erre egy 12 pontos projektünk, amely tartalmazta, hogy mit akarunk megvalósítani, a helyi vállalkozói szféra segítségével. A hosszas tárgyalások eredményeképp három olyan pont maradt a tervezetből, amit meg tudtunk valósítani, és amire a pénz elég volt: a Kócsagvár (a nemzeti park központja), a szürkemarha-hodály és egy kutatóház létesítése teljes felszereléssel. A Koller és Fábiánkovic tervezőirodák készítették a terveket, a Fertői Építőipari Szövetkezet volt a kivitelező. 1993 novemberében avattuk az épületeket, végül 1994 tavaszán Franz Vranitzky osztrák kancellár és Boross Péter magyar miniszterelnök részvételével megtörtént az osztrák és a magyar nemzeti park hivatalos összekapcsolása. Ez alkalommal Mexikópusztánál, a Neudeggnél a szalagátvágás után kocsikkal, lovakkal jöttek-mentek az emberek a határon át. Ez 1994-ben még nem volt olyan magától értetődő, mint ma.

Amikor a szabályozások és a feltételek már megvoltak, az élőhely-rekonstrukción túl a kezdeményezésre indult el az a program, hogy területeket kell venni az értékek maradéktalan védelme és helyreállítása érdekében. Mi volt a koncepció?

1990. december 4-én neveztek ki igazgatónak, attól kezdve dolgoztunk elképzeléseink megfogalmazásán. A működéshez szükséges épületeken kívül volt még 600 hektár szikes területünk Sarród térségében, amit a téeszektől vett

meg az állam. Ehhez képest ma, 20 év után 17 ezer hektár területünk van, több épülettel, összesen mintegy 10 milliárd forint értékben. Ezt meg kellett teremteni. Ezen a vidéken a szőlészet-borászaton kívül állattartó gazdálkodás volt mindig. Ez azt jelentette, hogy a területeket vagy kaszálták, vagy legeltették. Miután ez a fajta használat ellehetetlenült, a legelők, kaszálók beerdősültek, idegen növényfajok jelentek meg, tönkretéve az élőhelyet. Eltűntek a védett növény- és állatfajok. Ezekkel a területekkel kellett valamit kezdeni. Rekonstrukciójuk csak a hagyományos kezelés visszaállításával volt lehetséges. A másik fontos feladat az élőhely-rekonstrukció volt: a Fertőzug szikes tavai a trianoni döntés értelmében mind Ausztriához kerültek, ezek adtak otthont a Fertőre annyira jellemző madárvilágnak. Az 1980-as évek második felében elhatároztam, hogy a magyar oldalon még megtalálható lecsapolt tavakat rekonstruálni kell, amit a Vízügyi Igazgatósággal karöltve a '90-es évekre meg is valósítottunk, a szikes területekre jellemző vízjárással. A rekonstrukció eredményeképp hallatlanul sokszínűvé vált a madárvilág ezen a területen, olyan fajok telepedtek vissza erre a vidékre, amelyekről álmodni sem mertünk, például a parlagi sas, amely majdnem kiveszett Magyarországon, a fekete gólya, az uhu, fészkel a gólyatöcs, a gulipán, a bütykös ásólúd, aminek a vonulása is ritka volt korábban. Ráadásul a környezeti érzékenyséjük is megváltozott, mivel nem vadásszák őket, jobban tűrik az ember közelségét is. Mindennek köszönhetően Sopronban és környékén egy nagyon képzett ornitológus gárda alakult ki.

Gondolom, ezt a gyarapodást a természeti értékekben turisztikai létesítményekkel is követni kellett. Hiszen a fejlesztések idegenforgalmat vonzó hatása jól követhető.

Az ország nyugati része támogatási szempontból nem kiemelt terület. Nekünk magunknak kellett megteremtenünk az anyagi alapját mindannak, amit létrehoztunk. Ez csak pályázatokkal volt lehetséges. A nemzeti park véd, korlátoz, turisztikát fejleszt, de hagyja, hogy a lakosság ebből tudjon megélni. Rengeteg panzió, vendéglő alapult erre a lehetőségre, szinte észrevétlenül alakult ki a turizmus infrastruktúrája.

Ennek a folyamatnak nagyon jelentős állomásaként értékelhetjük, hogy a Fertő-táj - népi kultúrájával együtt - az UNESCO döntése alapján a világörökség részévé válhatott. Mi a viszonya a nemzeti parknak a világörökségi ranghoz?

Nemzetközi elismerésekben már korábban is részesült a Fertő, hiszen bioszféra-rezervátum és Ramsari (kiemelt madárvonuló hely) terület minősítéssel rendelkezett. A világörökséggé nyilvánítást osztrák civilek kezdeményezték, de az UNESCO visszautasította azzal, hogy a magyaroknak is csatlakozniuk kell hozzá. Ekkor készítettük el azt a tanulmányt, ami a Fertő világörökséggé nyilvánítását támaszthatta alá. Hosszas egyeztetés után született meg egy közös osztrák-magyar dokumentáció, amit aztán eljuttattunk az UNESCO-hoz. 2001. december 13-án tudtam meg - osztrák forrásból -, hogy a Fertő-táj bekerült a világörökségi helyszínek sorába, a kultúrtáj kategóriában. Véleményem szerint ez

a legmagasabb elismerése ennek a területnek. A nemzeti park elősegítette ezt, de nem akart „ráülni”, nem akarta kisajátítani. Azt tartottuk fontosnak, hogy a települések érezzék magukénak a kitüntetést. Nemcsak a nemzeti park világorökség, hanem a kultúrtáj, természeti értékeivel, kultúrájával, hibáival együtt. Úgy gondolom, hogy az együttműködés a nemzeti park és a Világorökség Egyesület között jó. Büszke vagyok arra, hogy igazgatóságunk területén két világorökségi helyszín is van, a Fertő-táj és Pannonhalma.

Húszéves a nemzeti park, Te viszont nyugdíjba mentél. Hogy látod visszatekintve ezt a húsz évet?

Nem tudok elszakadni a Fertőtől, ott élek a közelében. Úgy látom, hogy szépen fejlődik a nemzeti park, pályázatokat nyernek a településekkel közösen, beleilleszkedve a régió településeinek érdekszövetségébe. Az az út, amelyen elindítottuk a nemzeti park ügyét, jó irányba visz, az osztrákokkal való együttműködés eredményes a mi területünkön is, ami nagyon fontos. Véleményem szerint utódaink ugyanúgy becsületesen fogják végezni munkájukat, ahogy mi végeztük. Hálás vagyok a családomnak, hogy biztosították ehhez a hátteret. Szándékomban áll helytörténeti szempontból is feldolgozni az elmúlt húsz évet, hiszen ebben a beszélgetésben csak a történet töredékéről eshetett szó, és azt remélem, hogy még inkább ráirányíthatom a figyelmet erre a csodálatos vidékre.

Kárpáti László sikertörténetének részleteiből érzékelhettük, milyen fontos és meghatározó szerepet játszott ő maga az eredmények elérésében, a terület természeti értékeinek megóvásában és bemutatásában. Nem fejezhetjük be másképp a beszélgetést, mint hogy: köszönjük, Igazgató úr, „Ez jó multság, férfimunka volt!”

* * *

Rajz egy *Album amicorum*-ban, Soproni Levéltár, Kéziratos könyvek, Nr. 50.